

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Затверджую
Дека́н юридичного факультету
Сергій БАНАХ
«30» _____ 2024 р.

Затверджую
Проректор з науково-педагогічної
роботи Віктор ОСТРОВЕРХОВ
«30» _____ 2024 р.

Затверджую
Директор ІНІНОТ
Святослав ПИТЕЛЬ
«30» _____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Практика адміністративного судочинства»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань 08 – Право

Спеціальність 081 – Право

Освітньо-професійна програма - Право

Кафедра адміністративного права та судочинства

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичних (год.)	ІРС (год.)	Тре-нінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Залік (сем.)
Денна	IV	7	28	12	2	6	102	150	7
Заочна	IV	7	8	4	-	-	138	150	7

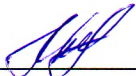
30.08.2024

Тернопіль – ЗУНУ, 2024

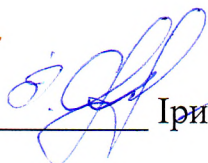
Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», затвердженої Вченою Радою ЗУНУ, протокол № 11 від 26.06.2024.

Робочу програму склав викладач кафедри адміністративного права та судочинства, доктор філософії з права, Володимир КАРИЙ

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри адміністративного права та судочинства, протокол № 2 від 30 серпня 2024 р.

Завідувачка кафедри Мар'яна КРАВЧУК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 081 «Право». Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Голова групи
забезпечення
спеціальності Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Гарант ОП Наталія ЧУДИК

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Практика адміністративного судочинства»**

1. Опис дисципліни «Практика адміністративного судочинства»

Дисципліна – практика адміністративного судочинства	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Освітньо-професійна програма - Право	Вибіркова дисципліна
		Мова навчання - українська
Кількість залікових модулів – 4	Галузь знань – 08 – «Право»	Рік підготовки : <i>Денна - 4 курс</i> <i>Заочна – 4 курс</i> Семестр: <i>Денна – 7</i> <i>Заочна – 7</i>
Кількість змістових модулів – 2	Спеціальність 081 – «Право»	Лекції: <i>Денна - 28 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна - 12 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин –150	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>Денна - 102 год.</i> <i>Заочна – 138 год.</i> Тренінг 6 год. (денна) ІРС 2 год. (денна)
Тижневих годин – 10 год. з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю: <i>залік</i>

2. Мета і завдання вивчення дисципліни.

2.1. Мета вивчення дисципліни. Курс практики адміністративного судочинства України вивчається, як правило, поряд з конституційним правом України, адміністративним правом України, адміністративним судочинством і має три основних мети: загальноосвітню, правознавчу і практичну. Метою вивчення є: поглиблення знань про правила адміністративного судочинства; набуття здатності розв'язувати складні задачі та проблеми у сфері правовідносин, що виникають у зв'язку із здійсненням адміністративного судочинства; активізація аналітичної діяльності студентів, проведення науково-дослідницької роботи, а також практичних навичок діяльності правника. Мета навчальної дисципліни – поглиблення знань про правила адміністративного судочинства; набуття здатності розв'язувати складні задачі та проблеми у сфері правовідносин, що виникають у зв'язку із здійсненням адміністративного судочинства; активізація аналітичної діяльності студентів, проведення науково-дослідницької роботи, а також практичних навичок діяльності правника.

Загальноосвітнє значення цієї дисципліни пов'язане з необхідністю підвищення загальної культури студентів – майбутніх юристів. *Правознавча мета* курсу полягає в поглибленні теоретичних знань про предмет та основні поняття адміністративного судочинства, його джерела, основні форми провадження тощо. *Практичне значення* курсу пов'язане з охопленням знань і навичок, необхідних для складання процесуальних документів у галузі адміністративного судочинства, участі у судових засіданнях тощо.

2.2. Завдання вивчення дисципліни полягає в тому, аби студенти закріпили знання з адміністративного судочинства, вивчили порядок судових проваджень, поняття публічно-правового спору та суб'єкта владних повноважень, та вміти на практиці складати відповідні процесуальні документи, заяви, клопотання, скарги тощо, та були компетентними учасниками адміністративного судочинства. Отже, завдання вивчення дисципліни полягає у такому:

- опанування сучасних доктринальних підходів до розуміння структури адміністративного судочинства, набуття здатності характеризувати її елементи;
- дослідження актуальних проблем, які виникають під час здійснення адміністративного судочинства, та пошук способів їх подолання;
- поглиблення знань про механізм адаптації національного законодавства про адміністративне судочинство до міжнародних стандартів у сфері правосуддя;
- удосконалення навичок з підготовки проектів документів, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України, їх належного обґрунтування;
- вироблення здатності передбачати результати діяльності суб'єктів адміністративного судочинства з огляду на їх процесуальний статус;
- аналіз особливостей провадження в окремих категоріях адміністративних справ;
- набуття здатності системно досліджувати та тлумачити положення законодавства про адміністративне судочинство, у тому числі з урахуванням сутності та змісту юридичних категорій, використаних у текстах міжнародних договорів;
- розвинення вміння застосовувати принципи верховенства права під час здійснення адміністративного судочинства, в тому числі у ситуаціях законодавчої невизначеності.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК7, СК9, СК10, СК11, СК14, СК15, СК16.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК14. Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення навчальної дисципліни «Практика адміністративного судочинства» здійснюється на основі здобутих студентами знань з навчальних дисциплін «Конституційне право», «Адміністративне право», «Юридична деонтологія та професійна етика».

2.5. Результати навчання

РН1, РН3, РН5, РН6, РН9, РН13, РН19, РН20, РН21, РН22

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проєкти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

3. Програма дисципліни «Практика адміністративного судочинства»

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції

Поняття юрисдикції адміністративних судів, їх загальні ознаки та відмінності. Підстави розмежування юрисдикції розгляду спорів між судами та іншими юрисдикційними органами. Спори, які належать до юрисдикції адміністративного суду. Непопоширеність адміністративним судам юрисдикції інших органів (судів).

Поняття підсудності адміністративних справ. Відмінність суб'єктної, предметної та інстанційної юрисдикції. Юридичні ознаки та властивості визначення підсудності.

Предметна підсудність районним, міськрайонним судам загальної юрисдикції як адміністративним судам. Предметна підсудність окружним адміністративним судам як місцевим судам першої інстанції. Предметна підсудність Касаційному адміністративному суду України як суду першої і останньої інстанції.

Територіальна підсудність адміністративних справ. Загальна, виняткова, виключна та альтернативна територіальна підсудність адміністративних справ. Виключна підсудність окружного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на м. Київ.

Інстанційна підсудність адміністративних справ. Місцеві адміністративні суди, апеляційні суди, Касаційний адміністративний суд, його компетенція щодо розгляду і вирішення адміністративних справ.

Підсудність пов'язаних між собою вимог. Наслідки порушення правил підсудності.

Тема 2. Правовий статус суду та учасників судового процесу

Адміністративно-процесуальний статус учасників адміністративного судочинства. Поняття адміністративної процесуальної правосуб'єктності. Адміністративно-процесуальний статус учасників справи (сторін, третіх осіб). Процесуальне правонаступництво. Склад суду. Відводи. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб. Інші учасники адміністративного судочинства.

Тема 3 Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві

Поняття та завдання професійної правничої допомоги. Види професійної правничої допомоги. Залучення представника через систему безоплатної правничої допомоги. Категорії осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу в адміністративному судочинстві.

Тема 4 Представництво інтересів в адміністративному судочинстві

Види представництва інтересів в адміністративному судочинстві. Законний представник як учасник адміністративного судочинства. Представництво інтересів адвокатом: правовий статус, права та документи, що підтверджують повноваження. Представництво інтересів в адміністративному процесі фізичними особами без статусу адвоката.

Тема 5. Практичні аспекти доказування в адміністративному судочинстві

Поняття адміністративного процесуального доказування. Поняття доказів, предмет доказування, обов'язок доказування, їх повноваження. Джерела доказів. Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників про відомі їм обставини. Визнання сторонами обставин, якими друга сторона обґрунтовує свої вимоги. Показання свідків про відомі йому обставини. Письмові докази, документи. Речові докази, предмети матеріального світу. Висновки експертів. Законність одержання доказів.

Дослідження доказів. Установлення фактів протиправних рішень, дій чи бездіяльності органу владних повноважень, наявності чи відсутності адміністративно-правового спору, чи спору про право, наявності інтересів третіх осіб, наявності адміністративного правопорушення та його складу, обставин, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, наявність майнової шкоди тощо.

Преюдиційні факти, їх поняття і значення. Загальновідомі обставини та визнані факти, їх значення. Класифікація доказів. Прямі та непрямі докази. Обвинувальні докази, виправдувальні докази, первісні та похідні докази.

Заходи забезпечення доказів та адміністративних проваджень, їх нормативно-правове регулювання.

Тема 6 Використання системи «Електронний суд» в процесі здійснення адміністративного судочинства.

Правові аспекти доступу до системи «електронний суд»: випадки обов'язковості та добровільності використання. Формування та подання процесуальних документів через систему «Електронний суд». Формування документів, що підтверджують повноваження через систему «Електронний суд». Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференц зв'язку.

Тема 7. Практичні аспекти застосування загальних інститутів адміністративного судочинства (строки, судові витрати, забезпечення позову тощо)

Основні положення про процесуальні строки. Поновлення пропущених процесуальних строків. Повідомлення і виклики суду учасникам справи. Офіційне оприлюднення оголошень у справах. Поняття та види судових витрат. Судовий збір. Витрати, пов'язані із розглядом справи. Розподіл судових витрат в адміністративному судочинстві. Правові підстави застосування заходів процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Фіксування адміністративного процесу. Журнал судового засідання.

Правові підстави та порядок забезпечення позову. Види забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Вимоги до порядку подання заяви про забезпечення позову.

Тема 8. Процедура звернення до адміністративного суду – практичні аспекти

Місце звернення до суду та відкриття провадження у справі у структурі адміністративного судочинства. Право на звернення приватної особи до суду за захистом як невід'ємна складова права на справедливий суд, гарантованого Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Особливості нормативного закріплення права на звернення до адміністративного суду. Обмеження права на звернення до адміністративного суду. Суб'єкти права на звернення до адміністративного суду. Характеристика випадків, коли суб'єкти владних повноважень можуть звертатися до адміністративного суду. Підстави звернення до адміністративного суду. Строки звернення до адміністративного суду. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду. Позовна заява як форма звернення до адміністративного суду. Порядок звернення до адміністративного суду. Правнича допомога при зверненні до суду. Судовий збір за подання позовної заяви в адміністративний суд. Способи судового захисту суб'єктивних публічних прав. Дискреція суду щодо визначення ефективного способу захисту суб'єктивних публічних прав. Умови прийняття судом позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі. Прояви надмірного формалізму суду на етапі відкриття провадження у справі.

Структура позову – підстава позову, предмет позову та зміст позову, їх юридичні ознаки. Види позовів. Zobov'язуючі позови, установчі позови, застосовчі позови. Право на позов. Форма і зміст позову. Вимоги до позовної заяви.

Змістовий модуль 2.

Тема 9. Провадження у суді першої інстанції

Підготовче провадження. Місце підготовчого провадження у структурі адміністративного судочинства. Завдання підготовчого провадження. Процесуальні та часові межі підготовчого провадження. Врегулювання спору за участю судді. Суб'єкти адміністративного судочинства, уповноважені на здійснення процесуальних дій на етапі підготовчого провадження. Характеристика сукупності процесуальних дій, що наповнюють підготовче провадження. Порядок подання заяв по суті справи. Правила проведення підготовчого засідання. Випадки, коли підготовче засідання не проводиться. Види судових рішень за наслідками підготовчого засідання. Розгляд справи по суті. Місце розгляду справи по суті в структурі адміністративного судочинства. Судові дебати. Завдання розгляду справи по суті. Строки розгляду адміністративної справи. Судове засідання як процесуальна форма розгляду адміністративної справи по суті. Головуючий у судовому засіданні. Судові рішення за наслідками розгляду адміністративної справи: вимоги до оформлення, ухвалення та доведення змісту до відома адресатів. Вимоги до судового рішення: законність, обґрунтованість, повнота обґрунтування, всебічність обґрунтування, доказовість обґрунтування. Постанови і ухвали, їх зміст та структура.

Тема 10. Розгляд справ в порядку спрощеного та письмового провадження

Адміністративна справа незначної складності (малозначна справа). Справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження.

Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Строк та особливості розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження. Особливості судового засідання у спрощеному позовному провадженні. Розгляд адміністративної справи в порядку письмового провадження. Позовні вимоги, які розглядаються виключно в порядку письмового провадження.

Тема 11. Особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ

Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ. Оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень. Оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ. Розгляд типових та зразкових справ.

Тема 12. Особливості апеляційного та касаційного провадження в адміністративному судочинстві

Апеляційне провадження. Порядок і строки апеляційного провадження. Вимоги до апеляційної скарги. Процесуальні питання відкриття апеляційного провадження. Апеляційний розгляд. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення. Судові рішення суду апеляційної інстанції. Касаційне провадження. Порядок і строки касаційного провадження. Вимоги до касаційної скарги. Процесуальні питання відкриття касаційного провадження. Касаційний розгляд. Підстави і порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги. Судові рішення суду касаційної інстанції. Структура КАС, палати КАС.

Тема 13. Перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами. Виконання судових рішень в справах адміністративного судочинства

Поняття та значення перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок і строк подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Поняття і види судових рішень. Набрання судовими рішеннями законної сили. Зміст виконання судових рішень. Поняття виконання судових рішень. Звернення до виконання судового рішення.

Порядок виконання судових рішень. Звичайне виконання, негайне виконання, примусове виконання. Виконавче провадження.

Відповідальність за невиконання судових рішень. Види відповідальності – кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна, підстави застосування та їх характеристика. Судовий контроль за виконанням рішень адміністративних судів.

Тема 14. Міжнародні стандарти адміністративного судочинства

Аналіз міжнародних норм у сфері адміністративного судочинства. Порівняння національного та міжнародного досвіду. Роль міжнародних організацій у розвитку правосуддя. Адаптація міжнародних стандартів в Україні. Практика європейських країн.

Тема 15. Адміністративні правопорушення та їх оскарження

Визначення адміністративних правопорушень. Процедура оскарження рішень про адмінправопорушення. Особливості доказування в справах про адміністративні правопорушення. Роль державних органів у провадженні справ про адміністративні правопорушення.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Практика адміністративного судочинства»

№ п/п	Тема	Лекції	Практ. заняття	Індивід. робота	Тренінг	Самостійна робота	Контрольні Заходи
1.	Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції	2	2	1	2	7	Тести, опитування, есе
2.	Правовий статус суду та учасників судового процесу	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання
3.	Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання, есе
4.	Представництво інтересів в адміністративному судочинстві	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання, есе
5.	Практичні аспекти доказування в адміністративному судочинстві	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання
6.	Використання системи «Електронний суд» в процесі здійснення адміністративного судочинства.	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання
7.	Практичні аспекти застосування загальних інститутів адміністративного судочинства (строки, судові витрати, забезпечення позову тощо)	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання
8.	Процедура звернення до адміністративного суду – практичні аспекти	2	2			7	Тести, опитування, практ. завдання
Змістовий модуль 2. Особлива частина							
9.	Провадження у суді першої інстанції	2	2	2	2	7	Тести, опитування, практ. завдання
10.	Розгляд справ в порядку спрощеного та письмового провадження	2	2			6	Тести, опитування, практ. завдання
11.	Особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ	2	2			6	Тести, опитування, практ. завдання
12.	Особливості апеляційного та касаційного провадження в адміністративному судочинстві	2	2			6	Тести, опитування, практ. завдання
13.	Перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами. Виконання судових рішень в	2	2			6	Тести, опитування, практ. завдання

	справах адміністративного судочинства					
14.	Міжнародні стандарти адміністративного судочинства	2	2		6	Тести, опитування, практ. завдання
15.	Адміністративні правопорушення та їх оскарження	2	2		6	Тести, опитування, практ. завдання
Всього		26	26	3	4	87

Структура залікового кредиту дисципліни «Адміністративне судочинство»
Заочна форма

№ п/п	Тема	Лекції	Практ. заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Загальна частина				
	Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції	2	2	10
	Правовий статус суду та учасників судового процесу	1		10
	Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві	1		10
	Представництво інтересів в адміністративному судочинстві	1		10
	Практичні аспекти доказування в адміністративному судочинстві	1		10
	Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції	-		10
	Правовий статус суду та учасників судового процесу	-		10
	Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві	-		10
Змістовий модуль 2. Особлива частина				
	Провадження у суді першої інстанції	-	2	10
	Розгляд справ в порядку спрощеного та письмового провадження	-		10
	Особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ	1		12

	Особливості апеляційного та касаційного провадження в адміністративному судочинстві	1		12
	Перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами. Виконання судових рішень в справах адміністративного судочинства	-		12
	Міжнародні стандарти адміністративного судочинства	-		12
	Адміністративні правопорушення та їх оскарження	-		10
Всього		8	4	138

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття 1

Тема 1. Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції

Мета: опанування знаннями про предметну, суб'єктну та територіальну юрисдикцію адміністративних спорів.

Питання для обговорення:

1. Поняття юрисдикції адміністративних судів, їх загальні ознаки та відмінності. Підстави розмежування юрисдикції розгляду спорів між судами та іншими юрисдикційними органами.

2. Предметна юрисдикція.

3. Справи, які підсудні місцевим загальним судам як адміністративним.

4. Інстанційна юрисдикція.

5. Загальна, виняткова, виключна та альтернативна територіальна підсудність адміністративних справ.

6. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого

Практичне заняття 2

Тема 2. Правовий статус суду та учасників судового процесу

Мета: дослідити права та обов'язки сторін в адміністративному процесі, порядок участі свідків, третіх осіб та роль інших учасників адміністративному судочинстві.

Питання для обговорення:

1. Поняття, склад та класифікація учасників адміністративного судочинства.

2. Процесуальне становище судді адміністративного суду, визначення складу суду.

3. Відвід (самовідвід) судді: підстави, порядок.

4. Сторони в адміністративному процесі, їх права та обов'язки.

5. Заміна сторін в адміністративному судочинстві.

6. Треті особи в адміністративному судочинстві.

7. Представництво в адміністративному судочинстві.

8. Участь прокурора в господарському процесі.

9. Правове становище інших учасників адміністративного процесу.

Практичне заняття 3

Тема 3. Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві

Мета: з'ясувати поняття професійної правничої допомоги, її видів та способи отримання

Питання для обговорення:

1. Поняття та завдання професійної правничої допомоги.
2. Види професійної правничої допомоги.
3. Залучення представника через систему безоплатної правничої допомоги.
4. Категорії осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу в адміністративному судочинстві.

Практичне заняття 4

Тема 4 Представництво інтересів в адміністративному судочинстві

Мета: з'ясувати поняття представництва інтересів, його видів та правовий статус представника.

Питання для обговорення:

1. Види представництва інтересів в адміністративному судочинстві.
2. Законний представник як учасник адміністративного судочинства.
3. Представництво інтересів адвокатом: правовий статус, права та документи, що підтверджують повноваження.
4. Представництво інтересів в адміністративному процесі фізичними особами без статусу адвоката.

Практичне заняття 5

Тема 5. Практичні аспекти доказування в адміністративному судочинстві

Мета: з'ясувати практичні аспекти доказування в адміністративному процесі.

Питання для обговорення:

1. Поняття доказування в адміністративному судочинстві.
2. Поняття доказів, предмет доказування, обов'язок доказування, їх повноваження.
3. Джерела доказів.
4. Класифікація доказів.
5. Підстави звільнення від доказування. Преюдиція в адміністративному судочинстві.
6. Порядок подання доказів.
7. Письмові докази, вимоги до них.
8. Електронні докази.
9. Висновок експерта.
10. Висновок експерта у галузі права: процесуальна природа.
11. Витребування доказів в адміністративному судочинстві.
12. Забезпечення доказів в адміністративному судочинстві.

Практичне заняття 6

Тема 6 Використання системи «Електронний суд» в процесі здійснення адміністративного судочинства.

Мета: ознайомитись з роботою системи «Електронний суд»

Питання для обговорення:

1. Правові аспекти доступу до системи «електронний суд»: випадки обов'язковості та добровільності використання.
2. Формування та подання процесуальних документів через систему «Електронний суд».
3. Формування документів, що підтверджують повноваження через систему «Електронний суд».
4. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференц зв'язку.

Практичне заняття 7

Тема 7. Практичні аспекти застосування загальних інститутів адміністративного судочинства (строки, судові витрати, забезпечення позову тощо)

Мета: з'ясувати основні поняття строків, судових витрат, заходів процесуального примусу, фіксування судового процесу, забезпечення позову в адміністративному судочинстві.

Питання для обговорення:

1. Основні положення про процесуальні строки.
2. Строки звернення до адміністративного суду.
3. Поновлення пропущених процесуальних строків.
4. Повідомлення і виклики суду учасникам справи.
5. Вручення судової повістки.
6. Офіційне оприлюднення оголошень у справах.
7. Поняття та види судових витрат.
8. Судовий збір в адміністративному судочинстві.
9. Витрати, пов'язані з розглядом справи.
10. Розподіл судових витрат в адміністративному судочинстві.
11. Правові підстави та види застосування заходів процесуального примусу.
12. Фіксування адміністративного процесу. Протокол судового засідання.
13. Правові підстави та порядок забезпечення позову.
14. Види забезпечення позову в адміністративному судочинстві.
15. Вимоги до порядку подання заяви про забезпечення позову.

Практичне заняття 8

Тема 8. Процедура звернення до адміністративного суду – практичні аспекти

Мета: дослідити та закріпити правила щодо звернення з позовом до адміністративного суду та процесуальні можливості суду на цій стадії.

Питання для обговорення:

1. Право на звернення приватної особи до суду за захистом як невід'ємна складова права на справедливий суд.
2. Суб'єкти права на звернення до адміністративного суду.
3. Характеристика випадків, коли суб'єкти владних повноважень можуть звертатися до адміністративного суду.
4. Підстави та строки звернення до адміністративного суду.
5. Структура позову – підстава позову, предмет позову та зміст позову, їх юридичні ознаки. Види позовів.
6. Позовна заява як форма звернення до адміністративного суду, вимоги до неї та документів, які додаються до позовної заяви.
7. Судовий збір за подання позовної заяви в адміністративний суд.
8. Дискреція суду щодо визначення ефективного способу захисту суб'єктивних публічних прав.
9. Умови прийняття судом позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі.
10. Підстави та наслідки залишення позовної заяви без руху.
11. Підстави та наслідки повернення позовної заяви.
12. Підстави та наслідки відмови у відкритті провадження.
13. Зміст ухвали про відкриття провадження у справі.

Практичне заняття 9

Тема 9. Провадження у суді першої інстанції

Мета: з'ясувати особливості провадження в суді першої інстанції.

Питання для обговорення:

1. Підготовче провадження: мета, строк, порядок проведення.
2. Зміст та порядок подання заяв по суті справи.
3. Вимоги та порядок подання заяв з процесуальних питань.
4. Врегулювання спору за участю судді.
5. Розгляд справи по суті.
6. Дослідження доказів у справі.

7. Зупинення провадження у справі.
8. Закриття провадження у справі.
9. Залишення позову без розгляду.
10. Судові рішення, їх зміст та порядок ухвалення.

Практичне заняття 10

Тема 10. Розгляд справ в порядку спрощеного та письмового провадження

Мета: проаналізувати особливості розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження з викликом сторін чи без такого виклику, письмового провадження

Питання для обговорення:

1. Адміністративна справа незначної складності (малозначна справа).
2. Справи, що розглядаються адміністративним судом за правилами спрощеного позовного провадження.
3. Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження.
4. Строк та особливості розгляду адміністративної справи за правилами спрощеного позовного провадження.
5. Розгляд адміністративної справи в порядку письмового провадження.
6. Зразкова справа, порядок розгляду ВС справи як зразкової.

Практичне заняття 11

Тема 11. Особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ

Мета: проаналізувати особливості розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження з викликом сторін чи без такого виклику, письмового провадження, типових справ.

Питання для обговорення:

1. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ.
2. Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень.
3. Особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.
4. Особливості провадження у справах щодо примусового відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної небезпеки.
5. Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ.
6. Особливості розгляду окремих категорій термінових справ. Пов'язаних з виборами та референдумом.
7. Особливості провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів.
8. Розгляд типових та зразкових справ.

Практичне заняття 12

Тема 10. Тема 12. Особливості апеляційного та касаційного провадження в адміністративному судочинстві

Мета: вивчити порядок звернення з апеляційною скаргою, повноваження апеляційної та касаційної інстанції.

Питання для обговорення:

1. Вимоги до апеляційної та касаційної скарги, строк та порядок її подання.
2. Процесуальні питання відкриття апеляційного та касаційного провадження.
3. Порядок і строки апеляційного та касаційного провадження.
4. Повноваження апеляційної та касаційної інстанції.
5. Судові рішення суду апеляційної та касаційної інстанції.

Практичне заняття 13

Тема 13 Перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами. Виконання судових рішень в справах адміністративного судочинства

Мета: з'ясувати зміст нововиявлених та виключних обставин, порядок перегляду справ за такими обставинами.

Питання для обговорення:

1. Поняття виключних та нововиявлених обставин.
2. Строки звернення з заявами про перегляд справ за нововиявленими і виключними обставинами.
3. Порядок розгляду заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими і виключними обставинами.
4. Судові рішення у справах про перегляд за ново виявленими чи виключними обставинами.

Практичне заняття 14

Тема 14. Міжнародні стандарти адміністративного судочинства

Мета: з'ясувати поняття та види міжнародних стандартів в адміністративному судочинстві.

Питання для обговорення:

1. Аналіз міжнародних норм у сфері адміністративного судочинства.
2. Порівняння національного та міжнародного досвіду.
3. Роль міжнародних організацій у розвитку правосуддя.
4. Адаптація міжнародних стандартів в Україні. Практика європейських країн.

Практичне заняття 15

Тема 15. Адміністративні правопорушення та їх оскарження

Мета: обговорити процедуру провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Питання для обговорення:

1. Визначення адміністративних правопорушень.
2. Процедура оскарження рішень про адмінправопорушення.
3. Особливості доказування в справах про адміністративні правопорушення.
4. Роль державних органів у провадженні справ про адміністративні правопорушення.

6. Самостійна робота

Для успішного вивчення і засвоєння дисципліни «Практика адміністративного судочинства» студенти повинні володіти значним обсягом інформації, частину якої вони отримують і опрацьовують шляхом самостійної роботи. Самостійна робота полягає в опрацюванні положень чинного законодавства та навчальної і наукової фахової літератури. Самостійна робота є обов'язковим модулем освітньої компоненти «Практика адміністративного судочинства» та передбачає виконання:

- блоку 1 – завдань по кожній із тем дисципліни за вибором студента;
- блоку 2 – у формі реферату, есе чи аналітичної доповіді.

Блок 1 самостійної роботи:

<i>№ n/n</i>	Тематика
1.	Практичні аспекти розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції
2.	Правовий статус суду та учасників судового процесу
3.	Доступ до професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві
4.	Представництво інтересів в адміністративному судочинстві
5.	Практичні аспекти доказування в адміністративному судочинстві
6.	Використання системи «Електронний суд» в процесі здійснення адміністративного судочинства.
7.	Практичні аспекти застосування загальних інститутів адміністративного судочинства (строки, судові витрати, забезпечення позову тощо)
8.	Процедура звернення до адміністративного суду – практичні аспекти
9.	Проведення у суді першої інстанції
10.	Розгляд справ в порядку спрощеного та письмового провадження
11.	Особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ
12.	Особливості апеляційного та касаційного провадження в адміністративному судочинстві
13.	Перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами. Виконання судових рішень в справах адміністративного судочинства

Оцінка за блок 1 самостійної роботи визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих за виконання завдань по темах 1–15.

Блок 2 самостійної роботи – написання реферату, есе чи аналітичної доповіді за темами:

Поняття та роль адміністративного судочинства в правовій системі.
Відмінності між адміністративним та цивільним судочинством.
Система адміністративних судів в Україні: структура та функції.
Правові підстави для звернення до адміністративного суду.
Процес подання адміністративного позову: етапи та особливості.
Значення підготовчого провадження в адміністративному судочинстві.
Роль судді в адміністративному процесі.
Права та обов'язки учасників адміністративного процесу.
Доказування в адміністративному судочинстві: принципи та правила.
Особливості апеляційного оскарження в адміністративному судочинстві.
Касаційне оскарження: порядок та підстави.
Виконання рішень адміністративних судів: проблеми та рішення.
Порядок розгляду адміністративних справ по суті.
Правові наслідки неналежного виконання рішень суду.
Суди адміністративної юрисдикції та їх взаємодія з іншими судовими інстанціями.
Роль адвокатів в адміністративному процесі.
Судовий контроль за діяльністю адміністративних органів.
Порядок оскарження рішень державних органів.
Специфіка розгляду справ про адміністративні правопорушення.
Актуальні питання судового захисту прав людини в адміністративному судочинстві.
Виклики та можливості електронного судочинства в Україні.

Міжнародні стандарти адміністративного судочинства.
Перспективи розвитку адміністративного судочинства в Україні.
Застосування альтернативних способів вирішення спорів в адміністративному судочинстві.
Проблеми доступу до правосуддя в адміністративному процесі.
Етика та професійні стандарти суддів в адміністративному судочинстві.
Правова природа адміністративних актів та їх оскарження.
Взаємодія адміністративних судів з органами виконавчої влади.
Специфіка виконання рішень адміністративних судів.
Значення правових норм у забезпеченні справедливого суду.
Роль експертів в адміністративному процесі.
Аналіз ефективності судового контролю за адміністративними актами.
Адміністративна відповідальність: поняття та види.
Проблеми реалізації права на оскарження в адміністративному процесі.
Розгляд справ про адміністративні правопорушення: етапи та процедури.
Використання медіації в адміністративному судочинстві.
Роль громадянського суспільства в адміністративному судочинстві.
Аналіз практики розгляду адміністративних справ у країнах ЄС.
Вплив судової практики на розвиток адміністративного законодавства.
Співпраця адміністративних судів з міжнародними організаціями.
Тенденції розвитку адміністративного судочинства в умовах глобалізації.
Розгляд питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища в адміністративних судах.
Проблеми та перспективи судового захисту прав на інформацію.
Вплив цифровізації на адміністративне судочинство.
Аналіз судової практики щодо спірних адміністративних актів.
Підходи до вдосконалення адміністративного судочинства в Україні.
Правовий статус осіб, що беруть участь в адміністративному процесі.
Можливості реформування адміністративного судочинства в Україні.

Виконанню самостійної роботи має передувати ґрунтовне опрацювання рекомендованих джерел, періодичних видань (газет, журналів), наукових статей, законодавчих та підзаконних актів, джерел-Інтернет.

Робота повинна мати творчий, аналітичний, критичний і самостійний характер з тим, щоб забезпечити всебічно і добре обґрунтовані висновки.

Структура роботи:

Титульна сторінка, що містить назву навчального закладу, кафедри, дисципліни, тему реферату, ПІБ студента, групу, рік виконання.

Зміст, що містить перелік складових частин наскрізного проєкту із зазначенням сторінок.

Вступ – коротке введення в тему дослідження (1-2 сторінки).

Основна частина, що поділяється на розділи з теоретичним аналізом (12-15 сторінок).

Висновки – узагальнення результатів дослідження та пропозиції (1-2 сторінки).

Список літератури – перелік використаних джерел оформлюється відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Додатки – за необхідності включаються графіки, таблиці, діаграми, які не увійшли до основного тексту.

Цитування та посилання: використання посилань на літературні джерела є обов'язковим. Посилання подаються у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та сторінки (наприклад, [5, с. 123]).

Використання неавторських текстів без належного цитування не допускається.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

90–100 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, а під час

презентації результатів виконаного завдання здобувач демонструє знання і розуміння теми, викладає матеріал у логічній послідовності, показує уміння аналізувати і узагальнювати теоретичний і практичний матеріал та високий рівень підготовки презентації.

75–89 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві неточності, здобувач презентує матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні понять, розрахунках при розв'язанні практичних завдань, презентація роботи при цьому має незначні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

60–74 бали – у виконаному здобувачем завданні для самостійної роботи на недостатньому рівні висвітлено проблему, яка досліджувалася, логічного не завершений аналіз і оцінка стану об'єкту дослідження; наведені авторські пропозиції і рекомендації є загальними (без урахування особливостей об'єкту дослідження) і недостатньо обґрунтованими; здобувач припускається значних помилок у розрахунках при розв'язанні практичних завдань роботи; матеріал презентує фрагментарно, без логічної послідовності, відповіді на запитання нечіткі, презентація роботи при цьому має значні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

1–59 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи не розкрито, оформлення і презентація роботи не відповідає встановленим вимогам, відповіді на запитання відсутні, неточні або неповні, не наведені шляхи вирішення проблеми або вони не обґрунтовані та випадкові.

7. Організація і проведення тренінгу

Тренінг з дисципліни «Практика адміністративного судочинства» проводиться у навчальному процесі підготовки бакалаврів права з метою вироблення практичних навичок роботи у команді, розвитку здатності прогнозувати поведінку інших учасників та освоєння методів групової комунікації у вирішенні завдань із захисту прав та свобод людини.

Порядок проведення тренінгу :

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.

3. **Практична частина** реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

Підведення підсумків. Обговорюється результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Завдання тренінгу:

1. Проаналізувати та обговорити особливості розгляду окремих категорій адміністративних справ.

2. Проаналізувати та обговорити 10 зразкових та типових справ.

Кожне завдання тренінгу оцінюється окремо за 100 бальною шкалою.

Критерії оцінювання тренінгу:

90–100 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, ґрунтовно аналізує аналітичні матеріали, глибоко та всебічно розкриває зміст завдань тренінгу.

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, поверхнево аналізує аналітичні матеріали.

60–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі, допускає помилки та поверхнево аналізує аналітичні матеріали.

1–59 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не аналізує аналітичні матеріали.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

В процесі вивчення дисципліни «Практика адміністративного судочинства» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- залік.

9. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів і перекладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перекладання модулів проводиться в установленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим, пропуски практичних занять відпрацьовуються. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Практика адміністративного судочинства» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
<i>Поточне оцінювання</i>	<i>Модульний контроль №1</i>	<i>Поточне оцінювання</i>	<i>Модульний контроль №2</i>	<i>Тренінг</i>	<i>Самостійна робота</i>

Оцінка за поточне опитування визначається як середнє арифметичнє з оцінок, отриманих під час практичних занять	Підсумков а письмова робота	Оцінка за поточне опитування визначається як середнє арифметичнє з оцінок, отриманих під час практичних занять	Підсумков а письмова робота	Оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичнє з оцінок, отриманих під час виконання завдань тренінгу	Оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичнє оцінок, отриманих за виконання завдань самостійної роботи блоку 1 і 2
--	-----------------------------	--	-----------------------------	--	---

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Вид методичного забезпечення	Номер теми
<i>Мультимедійний проектор Epson EB-S05</i>	1-15
<i>Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft Office)</i>	1-15

Рекомендовані джерела інформації:

1. Dicey A. V. Introduction to the study of the law of the constitution. 5th ed. London: Macmillan, 1897.
2. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648>
3. Report on Independence and Accountability of the Judiciary? Adopted by General Assembly of the ENCJ Hjme 13 June 2014 https://www.ency.eu/images/stories/pdf/workinggroups/independence/ency_report_independence_accountability_2014_2015_adopted_ga_corr_2016.pdf
4. UN Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (“Singhvi Declaration”) (referenced by UN Commission on Human Rights, resolution 1989/32). URL: <http://icj.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/03/SR-Independence-ofJudges-and-Lawyers-Draftuniversal-declaration-independence-justice-SinghviDeclarationinstruments-1989-eng.pdf>.
5. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт.; за заг.ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 201. 320 с.
6. Бевзенко В.М., Смокович М.І. Адміністративний процес України: теорія, практика. К.: Дакор, 2022, 500 с.
7. Вербіцька М., Ботвинник В. Електронні докази як новий вид доказів у адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 1 (21) 2020. С. 48-52.
8. Вербіцька М., Гоголь А. Деякі аспекти запровадження електронного суду в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 1 (21) 2020 С. 52-58.
9. Вербіцька М., Семенюк В. Межі адміністративної юрисдикції: спірні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3 (2020). С. 200-203.
10. Вербіцька М. Заборона свавілля суб’єктів владних повноважень крізь призму практики ЄСПЛ. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 16-17 квітня 2021 р.* Тернопіль: Університетська думка, 2021. С. 56-58.
11. Вербіцька М., Балик В. Деякі аспекти розгляду справ з приводу рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в адміністративному судочинстві *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4 (28). 2021 С. 25-31.
12. Вербіцька М., Боднарчук Л. Суб’єкт владних повноважень як позивач в адміністративних справах. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4 (28) 2021. С. 31-38.
13. Вербіцька, М. В., Блащак А. Експерт у галузі права як учасник в адміністративному судочинстві. *Права людини в Україні: минуле, сьогодні, майбутнє: тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків, 10 груд. 2021 р. С. 187-189.
14. Вербіцька М. Деякі аспекти становлення адміністративного судочинства в Україні: *Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціальноекономічного розвитку України: виклик глобального світу, 19-20 травня 2022 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; ред. колег.: Н. Мякушко (голова), Р. Шаравара, Р. Басенко та ін.; відп. ред. Р. Басенко. Полтава: ППЕП, 2022. С. 135-137.*
15. Вербіцька М. В. Деякі аспекти оскарження постанови про притягнення до адміністративної відповідальності. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 32-36.*
16. Вербіцька М. Захист суб’єктів господарювання в адміністративному судочинстві у спорах щодо включення підприємств до переліку ризикових платників податків. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах*

реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід». (м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.), ЗУНУ, 2023. С. 42-45.

17. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. Станом на 02.09.2019 р. / Під ред. Д. Журавльова. К. Вид «Професіонал». 2021. 416 с.
18. Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за грудень 2020 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00561?an=1>
19. Остапович В. П., Кихтюк Р. М. Правові засади процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві. Видавничий дім «Гельветика». 2020. ISBN: 978-966-992-158-1. URL: <https://oldiplus.ua/rus/pravo/pravovi-zasadi-procesualnogo-statusu-storin-u-administrativnomu-sudochinstvi/>
20. Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український кон-текст): монографія. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/599/3/Zasadi%20administrativnogo%20sudochinstva_vnutri.pdf

Законодавство:

1. Засади державної політики України в галузі прав людини: затв. Постановою Верховної Ради України від 17.06.1999 р. № 757-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14#Text>
2. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
3. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (зі змінами, внесеними Протоколом № 11) : Рада Європи, Рим, 4.11.1950 р. (Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
6. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
7. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. №465 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2014-%D0%BF>.
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
9. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
11. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447- VIII. Відомості Верховної Ради, 2018, № 24, Ст.212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19>.
12. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798 -VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
13. Про відновлення довіри до судової влади в Україні : Закон України від 08.04.2014 № 1188- VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
14. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України» від 23.12. 1993року.URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
15. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 № 3262- IV. Відомості Верховної Ради України, 2006, №15, Ст. 128. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>.
16. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 36, Ст.275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

17. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
18. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1475366>.
19. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
20. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні : постанова Верховної Ради України від 28.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 426.
21. Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах : Указ Президента України № 455/2017 від 29.12.2017 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents>
22. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. №1697-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
23. Про судовий збір (анг. On Court Fee): Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2012, № 14, Ст.87
24. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
25. Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 № 1402-УІІ. *Відомості Верховної Ради*, 2016, №31, Ст.545. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Інтернет-ресурси

1. <http://rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <https://ccu.gov.ua> – Конституційний Суд України
3. <http://echr.coe.int> – Європейський суд з прав людини
4. <https://supreme.court.gov.ua> – Верховний Суд
5. <https://reestr.court.gov.ua> – Єдиний державний реєстр судових рішень